

GENELGE

Başbakanlıktan:

Konu: Ulusal Tütün Kontrol Programı

GENELGE**2006/29**

Tütün kullanımı, çok yaygın bir bağımlılık çeşidi olmasının yanı sıra, tütün ve dumanında bulunan maddelerin insan sağlığı üzerine yaptığı olumsuz etkiler nedeniyle dünyanın ve ülkemizin en önemli ve önlenebilir halk sağlığı sorunlarından biridir.

Sigara kullanımı pek çok öldürücü hastalığın meydana gelmesine yol açmaktadır. 2005 yılında dünyada sigaraya bağlı hastalıklardan yaklaşık 5 milyon kişi, ülkemizde ise 100.000 kişi hayatını kaybederken, bu sayının 2030 yılına kadar her yıl dünyada 10 milyon kişiye, ülkemizde ise 240.000 kişiye yükseleceği tahmin edilmektedir.

Tütün kullanımının giderek artmasına, dünya çapında insan sağlığını tehdit edebilecek boyutlara ulaşmasına ve tütün şirketleri tarafından pazar oluşturma stratejilerine karşı geliştirilen ve bu konudaki ilk uluslararası anlaşma özelliğini taşıyan "Tütün Kontrol Çerçeve Sözleşmesi", 21 Mayıs 2003 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü'nün 56. Dünya Sağlık Asamblesinde kabul edilmiştir. Mezkûr Sözleşme, 5261 sayılı Kanun ile ülkemiz tarafından da kabul edilmiş ve 30 Kasım 2004 tarihli ve 25656 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

"Tütün Kontrol Çerçeve Sözleşmesi" kapsamında yapılacak çalışmaların planlanması ve ülkemizde sigara tüketiminin kontrol altına alınarak vatandaşlarımızın, özellikle gençlerimizin korunması amacıyla Sağlık Bakanlığınca 2006 - 2010 yıllarını kapsayacak şekilde bir "ULUSAL TÜTÜN KONTROL PROGRAMI" hazırlanmıştır. Genelge ekinde yer alan ve Sağlık Bakanlığının "www.saglik.gov.tr" internet adresinde yayımlanan Programın temel hedefi, 2010 yılına kadar ülkemizde 15 yaş üzerinde sigara içmeyenlerin oranını % 80'in üzerine çıkarmak, 15 yaş altında ise % 100'e yakın olmasını sağlamaktır.

İlgili bakanlıklar, üniversiteler ve sivil toplum örgütlerinin işbirliği ile hazırlanmış bulunan Ulusal Tütün Kontrol Programında hedef ve stratejiler ile bunların yerine getirilmesinden sorumlu kamu kurum ve kuruluşları belirlenmiştir. Mezkûr program doğrultusunda, kamu kurum ve kuruluşlarınca yerine getirilmesi gereken görevler ile Programın uygulanması konusunda ihtiyaç duyulacak her türlü katkı Sağlık Bakanlığınca sağlanacaktır. Bütün kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum örgütlerinin bilgilendirilmesi amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından bilgilendirme ve işbirliği toplantıları düzenlenecek, uygulamalar anılan Bakanlıkça yakından takip edilecektir.

Ulusal Tütün Kontrol Programının uygulanması ve planda yer alan görevlerin yerine getirilmesi konusunda tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca gereken dikkat ve hassasiyetin gösterilmesini önemle rica ederim.

RecepTayyip ERDOĞAN
Başbakan

T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI
TEMEL SAĞLIK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ULUSAL TÜTÜN KONTROL PROGRAMI

AĞUSTOS 2006 - ANKARA

ULUSAL TÜTÜN KONTROL PROGRAMI

A. Tütün Ürünlerine Olan Talebin Azaltılmasına Yönelik Önlemler

A.1. Halkı Bilgilendirme, Bilinçlendirme ve Eğitim

A.1.1. Tanımlar ve Mevcut Durum

Ülkemizde gerek yaygın ve örgün eğitim kurumları tarafından gerekse medya ve özel kurum ve kuruluşlar yolu ile çeşitli konularda toplumu bilgilendirme programları yapılmaktadır. Ancak, tütün ve tütün ürünleri ile mücadele kapsamında yapılan eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yetersizdir, etkinliği bilinmemektedir ve çoğunlukla bölgesel düzeyde ve birbirinden kopuk olarak yürütülmektedir. Amerika Hastalıkları Önleme Merkezi (CDC) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ile işbirliği içerisinde 2003 yılında gerçekleştirilen Küresel Gençlik Tütün Araştırması (GYTS)'na göre her 10 öğrenciden yalnızca 5'ine okuldaki derslerde sigaranın zararlarının öğretildiğini belirtilmiştir. Bilgilendirme konusunda yapılan çalışmalarda, ölçme-değerlendirme süreçlerinde önemli eksiklikler mevcuttur. Bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarında en etkin araçların başında gelen medya, üzerine düşen görevi yeterince yapmamakta tersine film ve dizilerde sigara içmeyi özendirici sahneler yer almaktadır. Ayrıca sektörler içi ve sektörler arası eğitimsel işbirlikleri yeterli değildir. Örgün ve yaygın eğitimin tütün ve tütün ürünleriyle mücadele konusunda belirli bir politikası yoktur. Tütün ve tütün mamullerinin zararları konusundaki müfredat yetersizdir. Toplumda rol modeli özelliği olan bireyler (ebeveynler, sanatçılar, politikacılar, öğretmenler, sporcular, sağlık çalışanları, din görevlileri v.b.) tütün ürünleri ile mücadele konusunda kendi rollerinin farkında değildirler. Türkiye'de özellikle kadınlar arasında sigara içme sıklığı geçmiş yıllara göre artmaktadır. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'na göre kadınların sigara içme oranı 1998 yılında % 18 iken, 2003 yılında % 28'e çıkmıştır. Aynı kaynağa göre, lise ve üzerinde öğrenimli kadınların % 43.9'u sigara içmekte iken, lise altı öğrenimli olanlarda bu oran % 18.4'tür.

A.1.2. Hedef

2010 yılına kadar toplumun % 90'ında sigara karşıtı bir tutum oluşturmak.

A.1.3. Amaç

Ulusal Tütün Kontrol Programının kabulünü ve uygulanmasını her düzeyde kolaylaştırmak için tütün ve tütün ürünlerinin sağlık, ekonomik ve sosyal açıdan zararları konusunda halkın bilgilendirilmesi, eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi.

A.1.4. Stratejiler

1. Tütün ve tütün mamulleri kullanımı ile mücadele konusunda örgün ve yaygın eğitim politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması; (Eğitim politikaları sürdürülebilir, bilinçli, standart, bilimsel verilere dayalı olmalı, çağdaş, interaktif ve ilgi çekici eğitim yöntemleri geliştirilmeli, bu programın ve yöntemlerin hazırlanmasında uzman kişiler - psikiyatrist, psikolog, pedagog, eğitim bilimciler, ..v.b. - ile bizzat çocuklar ve gençler- akran eğitimi- yer almalı, çocuk ve gençlerin ruhsal, bedensel ve zihinsel özelliklerinin yaşa göre farklılıklar gösterdiği göz önüne alınarak eğitim programları ilköğretim, lise ve üniversite gençliğine yönelik olarak ayrı ayrı hazırlanmalı, öncelikli olarak eğitici yetiştiren kurumlarda uygulamaya başlanmalı ve örgün eğitim müfredatında yer alması sağlanmalıdır. Okula gitmeyen, eğitimini yarım bırakan, çalışan, sokakta yaşayan çocuklara farklı yaklaşımlar getirilmeli, hedef kitlelere verilecek mesaj ve eğitimler bu özellikler göz önüne alınarak hazırlanmalıdır).

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı

2. Tütün mamullerinin tüketiminin itibar düşürücü olumsuz bir davranış olduğu mesajının topluma verilmesi, tütün mamulleriyle ilgili tüm alanlarda çarpıcı görsel temalar kullanılmasının yaygınlaştırılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Sivil Toplum Örgütleri

3. Tütün endüstrisinin geçmişten günümüze uygulamaları ile ilgili bilgilerin toplumun paylaşımına açılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK)

4. Başta toplumda rol modeli olduğu veya önemli etkisi olduğu bilinen meslek grupları (eğitmciler, sanatçılar, sporcular, sağlık ve medya çalışanları, politikacılar, din adamları, vb) olmak üzere tüm hedef gruplarına yönelik geniş tabanlı eğitim materyalleri (web sitesi, broşür, afiş, kitap vs.) geliştirilerek bilgilendirme ve bilinç düzeylerinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

5. Kurum yöneticileri ve yetkilileri ile işyerleri sorumlularının, tütün mamullerinin zararları ile kapalı mekânlarda tütün mamullerinin içilmemesi konusunda bilinçlenmesinin sağlanması. Bu konuda işyeri sahibi veya işletmecisini, o iş yerinde tütün ürünlerinin içilmemesi ve burada çalışan kişilerin kendi rızası dışında tütün dumanına maruz bırakılmama hakkının gözetilmesi hususunda mesul kılmaya yönelik olarak mevzuat hazırlanması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

6. Medyanın yapılan bilinçlendirme çalışmalarına aktif olarak katılımının sağlanması, bu çalışmalara toplumu etkileyen model kişilerin katılımının sağlanması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Devlet Bakanlığı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)

7. Belediyeler ve sivil toplum örgütleri tarafından yetişkinlere yönelik yapılan her türlü eğitim faaliyetine ek olarak konu ile ilgili bilinçlendirme çalışması yapılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

İçişleri Bakanlığı

8. İlgili kamu kurumlarının ve STÖ (Sivil Toplum Örgütleri) nin tamamının tütün mücadelesi konusundaki rolleri ile ilgili olarak bilinçlendirilmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

9. Belirlenen eğitim politikalarını uygulamak üzere ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde ortak eğitim çalışmalarının yürütülmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

10. Sürdürülen bilgilendirme/bilinçlendirme eğitim kampanyalarının etkinliğinin düzenli olarak izlenmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

A.2. Sigarayı Bırakma

A.2.1. Tanımlar ve Mevcut Durum

Tanımlar;

Bırakma Oranı: Sigarayı bırakmış olanlar / (İçmekte olanlar + Bırakmış olanlar)

Sigara/Tütün Bırakma: Tüm tütün ürünlerinin kullanımının bırakılması.

Ülkemizde sigara içme prevalansı çok yüksektir. Erkek nüfusta % 50'nin üzerinde olan, kadın nüfusta % 30'a yaklaşan prevalans yüksekliğinin nedenlerinden birisi de bırakma oranlarının düşük olmasıdır. Ülkemiz için tüm nüfusu yansıtan bırakma oranı belli değildir. Sigarayı bırakmış olanların oranı yerel çalışmalara göre % 20 civarındadır. Sigaranın bırakılmasıyla bırakan kişinin sağlayacağı sağlık yararı çok önemlidir. Bırakma ne kadar erken gerçekleşirse, bu yarar o ölçüde artmaktadır. Bu yarar ömür süresiyle, yaşam kalitesiyle, sigarayla bağlantılı hastalıklar ve ölümlerle ilgilidir. Erişkin nüfusta bırakma oranlarının yükseltilmesiyle sağlanacak yarar sadece bırakanlarla sınırlı kalmaz, sigarayla bağlantılı normları etkileme, erişkinlerin gençler için yanlış rol modeli olmalarını önleme gibi mekanizmalarla sigaraya başlamayı azaltıcı bir katkı da sağlar. Sigarayı bırakma çabası, güçlü bir bağımlılık söz konusu olduğu için, gerekli desteklerin yokluğunda genellikle başarısızlıkla sonlanmaktadır. Bu konuda yetişmiş insan gücünün, ilaç ve diğer desteklerin devreye girmesi halinde başarı şansı önemli ölçüde artmaktadır. Sigara bırakturma hizmetinin maliyet etkin bir hizmet olduğu, hatta maliyet etkinlik yönünden hipertansiyona yönelik hizmetle karşılaştırıldığında eşit yararlılık düzeyi için daha az maliyet gerektirdiği gösterilmiştir. Ülkemizde sigaranın bırakılması konusunda önemli bir sağlık hizmeti açığı vardır. Bırakmada kullanılan ilaçları bulma ve satın alma zorluğu vardır. Sağlık hizmetinin sunumu (hekim, hemşire, diş hekimi, psikolog, vs) sırasında sigara kullanımı sorgulanmamaktadır. Sorgulansa da müdahale edilmemektedir. Klinisyenlerin yaklaşımında önemli bir değişime gereksinim vardır. Sigara içme prevalansı sağlık personelinde de yüksektir. Sigara içen klinisyenlerin, sigara sorununa müdahalede, gerek isteklilik gerekse etkin müdahale açısından daha başarısız olduğu bildirilmiştir. Bırakma motivasyonunu yaratmayı hedefleyen kitlesel iletişim etkinlikleri yetersizdir. Bırakma çabasını başarısızlığa götürecek durumlar sık yaşanmaktadır. Ev, çalışma, eğlenme ortamlarında sigara içimi yaygındır. Sigara içme görüntüleri, TV

dizilerinde, filmlerde, tiyatrolarda ve medyada yaygın olarak yer almaktadır. Küresel Gençlik Tütün Araştırması (GYTS)'na göre her 10 öğrenciden 6'sı TV'de sigara karşıtı mesajlar görürken, 5'i sigara reklâmlarıyla karşılaşmaktadır. Her 10 öğrenciden 4'ü reklâm panolarında sigara-karşıtı mesajları, 3'ü sigara reklâmlarını gördüklerini belirtiyor. Her 10 öğrenciden 4'ü gazete ve dergilerde sigara-karşıtı mesajları, yaklaşık 3'ü sigara reklâmlarını gördüklerini söylemişlerdir.

Ülkemizde sigara bırakma hizmetinin kötü kullanımı vardır. Bilimsel kanıta dayalı olmayan (etkisi olmayan veya etkisi kanıtlanmamış) bırakma hizmeti sunulması yoluyla bireyler yanıltılmaktadır.

A.2.2. Amaç

Sigarayı bırakmanın yaygınlaştırılması, tütün bağımlılığının tedavisinde ve tekrar başlamanın önlenmesinde başarı oranının yükseltilmesi.

A.2.3. Hedefler

1. 2007 yılına kadar toplumda sigara bırakma oranını tespit etmek.
2. 2010 yılına kadar toplumda sigara bırakma oranını % 40'ın üzerine çıkarmak.
3. 2008 yılı sonuna kadar sağlık personelinde bırakma oranlarını %50'nin üzerine çıkarmak.
4. 2010 yılına kadar öğretmenler, din adamları ve yönetici, görevle bağlantılı meslek mensuplarında sigara bırakma oranlarının % 50'nin üzerine çıkarmak.
5. 2008 yılına kadar hamilelik döneminde sigarayı bırakmış olma oranının % 90'nın üzerine çıkarmak.

A.2.4. Stratejiler

1. Düzenli olarak yapılan "Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması"na sigara içme/bırakma oranları konularında soru eklenmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

2. Sağlık personelinin ve psikolojik danışmanların mezuniyet öncesi eğitiminde, nikotin bağımlılığı nörobiyolojisi, bırakturma teknikleri ve tütün kontrolü konusunda standart eğitimin, çekirdek eğitim programlarında yer alması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)

3. Birinci basamak dâhil tüm klinik karşılaşmalarda kısa klinisyen müdahalesinin yer alması için (tanı, tıbbi öneriler, tedaviler) düzenleme yapılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

4. Nikotin bağımlılığı tedavisinde kullanılan ilaçların kolay ulaşılabilirliğinin sağlanması ve Ülkemizde bulunmayanların kullanıma sunulması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

5. Okul ve işyerlerinde sigara içenlerin saptanarak bırakmaları için motivasyon ve destekleme programların başlatılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

6. Sigara ve tütün mamulleri paketlerinde kullanıcıyı ciddi nitelikte caydırıcı resim ve ibarelerin kullanılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

TAPDK

7. Sigarayı bırakmak isteyenlerin telefonla dahi ulaşabileceği, bırakma motivasyonunu artıracak, bırakma desteği sağlayacak, örgütlenmenin sağlanması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

8. Düzenli aralarla, toplumun geneline ve özel gruplara (Sağlık personeli, öğretmenler, din adamları) yönelik kitlesel bırakma kampanyalarının düzenlenmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

9. Üreme sağlığı, kanser, verem savaş gibi ulusal sağlık programlarında sigara bırakma uygulamalarının yer alması ve ilgili programlar arasında eşgüdümün sağlanması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

10. Bilimsel kanıta dayalı olmayan sigara bırakma hizmetlerinin sunumunun engellenmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

11. Sigara bırakma konusunda yaş, cinsiyet, vb. özellikler ile gençler ve gebe kadınlar gibi özellikli hedef gruplarına yönelik eğitim programlarının yaygınlaştırılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

12. Sigara bırakma konusunda mevcut durumun ve program uygulamalarında başarının tespiti için düzenli araştırmalar yapılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

13. Sigara bırakma uygulamalarının etkinliğinin düzenli izlenmesi ve bu uygulamaların izlenmesine olanak sağlayacak birimlerin güçlendirilmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

A.3. Fiyat ve Vergilendirme

A.3.1. Tanımlar ve Mevcut Durum

Türkiye’de yıllık tütün mamulü (sigara) tüketimi 5,5 milyar paket dolayındadır. Nüfusu Türkiye nüfusuna benzer ülkelerden İngiltere’de yılda 3.7 milyar, Almanya’da 7.1 milyar, Fransa’da 4 milyar paket dolayında sigara tüketilmektedir. Türkiye’de sigara üzerindeki vergi yükü ortalaması (ÖTV+KDV) % 73.25’tir. Uluslararası deneyimler tütün mamullerine olan talebin azaltılmasında, tütün mamulleri fiyatının artırılmasının çok etkili olduğunu göstermektedir. Vergi artırımını yolu ile tütün mamullerinin fiyatının artırılması, özellikle gençler ve düşük gelir gurupları arasında bu ürünlerin tüketiminde azalmaya yol açmakta, kamu gelirlerinde ise artış sağlamaktadır. Dünya Bankası verilerine göre sigara fiyatlarındaki % 10’luk artış tüketimde % 4 oranında azalmaya yol açmaktadır. Bu değişim yüksek gelirli ülkelerde % 2,5-5, orta ve düşük gelirli ülkelerde de % 5-10 arasında olmaktadır. Ülkemizde 2002 yılında yapılmış olan bir çalışmada 1960-2000 yılları arasında sigara fiyatındaki % 10’luk artışın tüketimde % 2 oranında azalmaya yol açtığı bulunmuştur. Gümrüksüz satış mağazalarında gelen yolculara tütün ve tütün mamullerinin vergisiz satışı, tüketimi artırıcı etki yapmaktadır.

A.3.2. Amaç

Tütün ürünleri üzerindeki vergi yükünü “yasa dışı ticareti özendirilmeyecek oranda” artırarak tütün ürünlerinin fiyatının artırılması ve bu yolla tütün ürünlerine olan talebin azaltılmasıdır.

A.3.3. Hedefler

Türkiye’de sigara üzerindeki vergi yükünü 2010 yılına kadar % 80’nin üzerine çıkarmak. (Sigara fiyatlarının tüketimi caydırıcı biçimde artırılması)

A.3.4. Stratejiler

1. Özel Tüketim Vergisinin hem oransal hem de maktu olarak artırılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Maliye Bakanlığı

2. Yapılacak vergi düzenlemelerinin vergi gelir kaybına yol açmayacak ve yasadışı ticareti özendirilmeyecek şekilde hazırlanması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı

3. Tütün ürünlerine uygulanan fiyat ve vergilendirilme uygulamasının diğer tütün mamulleri ile ikame etme imkânı bırakmayacak şekilde düzenlenmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Maliye Bakanlığı

4. Yurt içine girişte gümrüksüz satış mağazalarından tütün mamullerinin vergisiz satışına sınırlama getirilmesi, denetim ve kontrollerin artırılması için düzenlemelerin yapılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Maliye Bakanlığı

A.4. Çevresel Tütün Dumanı (Pasif İçicilik)

A.4.1. Tanımlar ve Mevcut Durum

Çevresel tütün dumanına maruziyet / Pasif maruziyet (içicilik): Başkalarının içtiği tütün ve tütün mamullerinden dolayı kişinin kendi rızası dışında tütün içeriğine maruz kalması durumudur. Ayrıca annenin aktif veya pasif içimine bağlı olarak fetusun tütün içeriğine maruz kalması da pasif maruziyet olarak tanımlanmaktadır. Pasif maruziyetin ölüm, hastalık ve sakatlıklara yol açtığı bilimsel olarak kanıtlanmış olmakla birlikte sağlık riskleri, toplumun çoğunluğu tarafından bilinmemektedir. Türkiye’de pasif maruziyet konusunda ülkeyi temsil eden yeterli bilimsel veri yoktur. 2003 yılı Türkiye Küresel Gençlik Tütün Araştırması (GYTS) sonuçlarına göre; çalışmaya katılanların % 89’u evde, % 90’ı halka açık alanlarda pasif maruziyete uğramaktadır. Halka açık alanlarda özellikle kamu kurum ve kuruluşları, eğitim kurumları, özel ve tüzel iş yerleri, toplu taşıma araçları, lokanta, bar, pastane, kafe, kıraathane, kulüpler, alışveriş merkezleri, oteller ve diğer konaklama tesisleri, kültür hizmeti veren yerler, otobüs, tren, havaalanı terminalleri, spor alanlarında pasif maruziyet yaygındır. İçmeyenlerin başta çocuklar olmak üzere pasif maruziyetten korunması için güçlü düzenlemelerin uygulanmasına ihtiyaç vardır.

A.4.2. Amaç

Pasif maruziyetin kanser etkeni olarak kabul edilerek tütün ve tütün mamulleri kullanmadığı halde pasif maruziyet nedeniyle risk altında olan kişi ve toplumların sağlığını koruma altına almak.

A.4.3. Hedefler

1. 2008 yılına kadar “pasif maruziyetin aktif içicilik kadar sağlığa zararlı” olduğu bilgisini toplum geneline yaymak.
2. 2010 yılına kadar gebe ve çocukların pasif maruziyete uğramalarını önlemek.
3. 2006 yılı sonuna kadar kamu hizmet binalarının kapalı alanlarında tütün mamulü tüketiminin tamamen engellenmesi.

A.4.4. Stratejiler

1. Pasif maruziyet konusunda verilerin saptanması ve düzenli olarak izlenmesi için “Küresel Gençlik ve Tütün Araştırması” dahil ulusal ölçekli araştırmalar yapılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu

2. Pasif maruziyetin sağlık riskleri konusunda halkın yaygın ve örgün eğitimler yolu ile düzenli bilinçlendirilmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı

3. İş yerlerinde, eğitim-öğretim kurumlarında, sağlık kuruluşlarında, toplu taşıma araçları ve bekleme salonlarında, kültür hizmeti veren yerler, lokanta, bar, alışveriş merkezleri ve spor salonları ile okul bahçelerinde pasif maruziyetin tümüyle engellenmesi için yasal düzenlemelerin uygulanması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı

4. Birinci basamak sağlık kuruluşlarında pasif maruziyetin sorgulanması ve özellikle risk grupları başta olmak üzere (çocuk, gebe, yaşlılar) tüm başvuranlara korunmanın anlatılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

5. Eğitim ve sağlık kurumları başta olmak üzere tüm kurumlarda kademeli olarak pasif içicilikle ilgili hizmet içi eğitimlerin yapılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı

6. Kamuya ait kapalı ve açık alanlarda tütün kullanımının engellenmesi amacıyla, uygulayıcı, görevli ve denetleyici kişi, kurum ve kuruluşların açık bir şekilde belirtilmesini sağlamak amacıyla gerekli yasal düzenlemelerin yapılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

7. Pasif maruziyet ile ilgili şikâyetlerin takip edilmesi ve haklarının korunması için örgütlenmenin güçlendirilmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

İçişleri Bakanlığı

8. Sigara içmeye tahsis edilen odaların oluşturulması yönünde 4207 sayılı Kanununun 2. maddesinde belirtilen hükümler gereği genelgelerin çıkarılarak uygulanmaya konması ve gerekli denetimlerin yapılması

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

A.5. Reklâm, Promosyon ve Sponsorluk

A.5.1. Tanımlar ve Mevcut Durum

Tanımlar

Reklam ve promosyon: Bir tütün mamulünü veya tütün kullanımını özendirmeyi doğrudan veya dolaylı yoldan sağlamak amacıyla yapılan her türlü iletişim, tavsiye veya eylem.

Sponsorluk: Bir tütün mamulünü veya tütün kullanımının doğrudan veya dolaylı yoldan tanıtımı, amacı, etkisi veya benzer etkisi olan her türlü olay, faaliyet ya da bireye katkıda bulunma.

Medya dahil olmak üzere doğrudan ya da dolaylı her tür reklam, promosyon ve sponsorluğun yasaklanması, hem tütün tüketiminde azalmaya (Dünya Bankası verilerine göre % 7) yol açmakta hem de tütün kullanımının sosyal bir olgu olarak özellikle gençler arasında kabul görmesini engellemektedir. Türkiye’de bu konudaki çalışmalar aşağıdaki mevzuat çerçevesinde yürütülmektedir:

- 4207 sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun
- 4733 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 5261 sayılı Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrol Çerçeve Sözleşmesi’nin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun
- Tütün Mamullerinin Nihai Satış Noktalarında Sergilenmesine ve Satış Yerlerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ
- Tütün Mamulleri, Alkol ve Alkollü İçkilerin Toptan ve Perakende Satışı İle Satış Belgelerine İlişkin Yönetmelik
- Tütün Mamulleriyle İlgili Olarak Basın Yayın Organlarında Fiyat Duyurusu Mahiyetinde İlan Yayımlanamayacağına İlişkin Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurulu Kararı.

Yapılan bu yasal düzenlemelerde sponsorluk konusu yeterince açıklanmamıştır. Yasak olmasına rağmen gizli veya dolaylı reklâmlar devam etmektedir. Sınır ötesi reklâmlar yaygındır ve bunların girişi ve önlenmesi konusunda denetleme yoktur. İnsani yardım ve proje sponsorlukları, sigara ve firma reklâmı aracı olarak kullanılmaktadır (depremzedelere yardım, arkeolojik kazılara sponsorluk sağlanması vs.).

A.5.2. Amaç

Tütün mamulleri ile ilgili her türlü reklam, promosyon ve sponsorluk faaliyetlerinin önlenmesi.

A.5.3. Hedefler

1. 2007 yılına kadar, sigara ve diğer tütün mamullerinin marka ve firma reklamına aracı olacak her türlü reklam, sponsorluk ve promosyon ihlallerini sıfıra indirmek.
2. 2007 yılına kadar idari ve adli yaptırımları etkili, adil ve caydırıcı hale getirmek.

A.5.4. Stratejiler

1. Yurt içi ve yurt dışı kaynaklı reklâm ihlallerini izleyecek ve gerekli ihbarları daha yaygın ve hızlı yapacak mekanizmaların oluşturulması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı – Reklam Kurulu

2. Tütün mamullerinin sınır ötesi açık veya gizli reklam, promosyon ve sponsorlukların önlenmesi için gerekli yasal düzenlenmenin yapılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

3. Uluslararası yayınlarda görülebilecek açık ve/veya gizli tütün mamulü reklâmlarının görülmemesi için gerekli teknolojinin sağlanmasının ilgili yayın kuruluşu veya ürün sahibi firmanın sorumluluğunda olması için gerekli düzenlemelerin yapılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

RTÜK

4. Çerçeve Sözleşmeye taraf olan ülkeler ile sınır ötesi reklâmcılığın önlenmesi için gerekli teknolojilerin ve diğer araçların geliştirilmesi amacıyla işbirliği yapılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

RTÜK, TAPDK

5. İdari ve adli yaptırımların etkili, adil, uygulanabilir ve caydırıcı olmasının sağlanması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

RTÜK, TAPDK, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı

A.6. Ürün Kontrolü ve Tüketicinin Bilgilendirilmesi

A.6.1. Tanımlar ve Mevcut Durum

Tütün ve tütün mamullerinde bulunan kanserojen maddeler, zehirli bileşenler ile katkı maddelerinin türleri ve miktarları bilinmemektedir. Sigarada yaklaşık 4700'den fazla zehirli madde bulunmakta, 1400 değişik katkı maddesi kullanılmaktadır. Ancak, bunlardan 600'üne kullanım izni verilmiştir. İzni veren ulusal ve uluslararası kuruluşlar hangi markada ne oranda katkı maddesi olduğunu ve katkı maddelerinin yanması sonucu ortaya çıkan zehirli maddelerin neler olduğu hakkında ayrıntılı bilgi sahibi değildir. 4822 sayılı Kanun ile değişik 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun gereğince "Sağlık ve Güvenlik Hakkı", "Bilgi Edinme Hakkı", "Eğitilme Hakkı", "Zararların Karşılanması Hakkı", "Sağlıklı Bir Çevrede Yaşama Hakkı" hükümleri bulunmaktadır. Ancak bu Kanun hükümleri tüketiciler tarafından yeterince bilinmemektedir. Sigara paketlerinin isimlendirilmesinde ulusal değerlerimizi çağrıştıran ifadeler kullanılmaktadır. Nargile kafeler hızla yayılmakta, madde bağımlılığına zemin hazırlamaktadır. Dumansız tütün ürünleri bazı bölgelerde yaygın kullanılmaktadır. Pipo ve puro ürünlerinde piyasaya arzla ilgili denetimler yetersizdir.

A.6.2. Amaç

Sigara dumanında ve diğer tütün ürünlerinde bulunan kanserojen maddelerin, katkı maddelerinin ve zehirli bileşenlerinin bilimsel olarak değerlendirilmesi, ürün standartlarına ilişkin düzenlemelerin getirilmesi ve tütün ve tütün mamullerinin içeriğindeki zararlı maddeler hakkında tüketicinin bilgilendirilmesi.

A.6.3. Hedefler

1. 2007 yılından itibaren tütün ve tütün mamullerinin içeriği, emisyonlarının değerlendirilmesi ve ölçülmesi için ulusal ve uluslar arası standart ve düzenlemeler doğrultusunda akredite laboratuvar kurmak ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bünyesinde faaliyet gösteren TobLabNet (uluslararası laboratuvar, test ve analiz ağı) ile koordinasyon halinde çalışmalar yapmak.
2. 2006 yılından itibaren mamullerin içeriği ile ilgili toplumu bilgilendirmek.

3. 2007 yılından itibaren mamullerin içerik olarak standartlara uygunluğunun düzenli olarak izlemek.

A.6.4. Stratejiler

1. Çalışma grubu tarafından tütün ve tütün mamullerinin üretimine ve denetimine ilişkin standartların belirlenmesi.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK
2. Ulusal, bağımsız, bilimsel denetimden geçen, akredite edilmiş ölçüm laboratuvarının kurulması, bu laboratuvarların DSÖ bünyesinde yer alan TobLabNet uluslar arası tütün testi ve araştırma laboratuvarları ağı kriterlerini gerçekleştirerek anılan ağa üye yapılmasının sağlanması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK
3. Tütün ve tütün mamullerinin üretiminde, ulusal ve uluslar arası normlara uygunluğun sağlanması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK
4. Tütün ve tütün mamullerinin her bir paket ve ambalajında ve bu mamulün dış paketlenme ve ambalajları üzerinde mamulün ulusal otoritelerce belirlenmiş içeriği ve emisyonları ile ilgili bilgilerin yer almasına zifir, CO ve nikotin bırakım miktarlarının yazılarak başlanması. Kademeli olarak formaldehit, nitrojen, siyanit, benzen oranlarının da ölçülerek yazılması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK
5. Tütün ve tütün mamullerinde kullanılan maddelerin içeriklerinin düzenli olarak resmi laboratuvarlar tarafından denetlenmesi.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK
6. Paketlerin üzerindeki light, ultra light, düşük katran, hafif, çok hafif gibi tanımlamaların, sigara isim ve sembollerinde halkı yanıltıcı, yanlış yönlendirici, ulusal değerleri incitici öğelerin engellenmesi ve tütün mamulleri ve markalarının iş yeri ismi olarak kullanılmasının yasaklanması için düzenlemelerin yapılması, var olan düzenlemelerin uygulanması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK
7. Üreticiler tarafından tütün mamullerinin piyasaya arz ambalajı üzerinde, tütün kullanımının zararlı etkilerini anlatan sağlık uyarılarının ve çarpıcı fotoğrafların yer almasını sağlayacak yasal düzenlemelerin uygulamaya konması, tütün konvansiyonuna işlerlik kazandırılması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK, Sağlık Bakanlığı
8. Tütün ve tütün mamullerinin içeriği ile ilgili yaygın/örgün eğitim kurumları ve basın-yayın organları aracılığı ile toplumun bilgilendirilmesi.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Sağlık Bakanlığı, TAPDK
9. Dumansız tütün mamulleri ve nargilelik tütün mamulleri, sarmalık kıyılmış tütün, pipo ve puro gibi ürünlerin üretimine, paketlenmesine ve dağıtımına ilişkin uygulamaların denetlenmesi.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK, İçişleri Bakanlığı
10. Tütün mamullerinde kullanılan maddelerin içeriklerinin neler olduğu ve tütün içilmesi yasaklanmış yerlerde içen kişilere nasıl bir cezai işlem uygulanacağı konularında kamuoyunun bilgilendirilmesi.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Sağlık Bakanlığı, TAPDK
11. Tütün ve tütün mamullerinin üretimi ve denetimine ilişkin standartlara uyulup uyulmadığının düzenli olarak kontrol edilmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK

12. Yasal düzenlemelere uymayanlara karşı caydırıcı düzenlemelerin hazırlanması ve uygulamaya konması

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Sağlık Bakanlığı

B. Tütün Arzının ve Tütün Ürünlerinin Kullanımının Azaltılmasına Yönelik Önlemler

B.1 Yasadışı Ticaret

B.1.1. Tanımlar ve Mevcut Durum

Tanımlar

Yasadışı Ticaret: Tütün ve tütün mamullerinin sahte veya kaçak olarak üretilmesi ve/veya yasadışı yöntemlerle son kullanıcıya ulaşmasını sağlayan veya bunları kolaylaştıran faaliyetlerdir.

Sahte Ürün: Yurt içinde veya yurt dışında tescilli bulunan bir markanın taklit edilmesi suretiyle üretilerek piyasaya sürülen ve tescilli ürüne göre hammadde, sarf malzemeleri ve kimyasal katkıları bakımından içeriği değişik olabilen ve insan sağlığı açısından risk taşıyabilen tütün mamulleridir.

Kaçak Ürün: Ruhsatsız olarak üretilen ve/veya yasal olmayan yollarla yurda giren ürünlerdir.

Türkiye’de yasadışı tütün ve tütün mamulleri ticareti aşağıdaki yöntemlerle yapılmaktadır: Sahte sigaranın sahte bandrol ile yasal dağıtım ağı kullanılarak dağıtılması, sahte sigaranın sahte bandrollü veya bandrolsüz yasadışı dağıtımı, kaçak sigaranın yasa dışı dağıtımı ve diğer yöntemler. Tütün ve tütün mamullerinin yasadışı ticareti, vergisiz ve düşük fiyatlı ürün satışı yoluyla tüketimi teşvik edici bir etki yapmaktadır Türkiye’de tütün ve tütün mamullerinin yasadışı ticaret oranı % 10-15 civarındadır. Taklit ürünlerin içinde tütün haricinde odun, kumaş kırıntısına rastlanılmaktadır. Türkiye’de yasadışı sigara ticaretinden kaynaklanan vergi kaybının 750 Milyon USD olduğu tahmin edilmektedir.

Ülkemizdeki yasadışı ticaretle mücadeledeki sorunlar:

- a. Transit rejimindeki denetim yetersizliği tütün ve tütün mamullerindeki kaçakçılıkla mücadeleyi olumsuz etkilemektedir.
- b. Tütün mamullerinin üretim ve dağıtım sisteminin etkili denetiminin yapılamayışı yasadışı ticareti artırmaktadır.
- c. 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda yasadışı tütün mamulleri ticareti ile mücadele konusunda ceza ve kurumlar arası işbirliği açısından eksiklikler bulunmaktadır.

B.1.2. Amaç

Yasadışı ticaret, tütün ve tütün mamullerinin tüketimini artırarak halk sağlığını tehdit etmekte, gelir kaybına yol açmakta, organize suçta ve kanunsuz uygulamalara fırsat vermektedir. Tütün ve tütün mamullerinin her türlü yasadışı ticaretinin önlenmesi için ulusal ve uluslararası düzeyde önlemlerin alınması.

B.1.3. Hedefler

1. 2007 yılı sonuna kadar Türkiye’de yasadışı ticaretin boyutunu kanıta dayalı yöntemlerle saptamak.
2. 2010 yılına kadar, tespit edilen yasadışı ticareti ortadan kaldırmak.

B.1.4. Stratejiler

1. Yasadışı tütün mamulleri ticareti ile mücadelede karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik olarak ilgili kurum ve kuruluşlardan müteşekkil bir çalışma grubunun oluşturulması. Çalışma grubuna ek bütçe sağlanarak, belirlenecek iş planına uygun olarak kanıta dayalı yöntemlerle Türkiye’de yasadışı ticaretin boyutunun araştırılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
İçişleri Bakanlığı

2. Paketlerin üzerindeki bandrollerin güvenilirliğinin artırılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK

3. Kaçakçılığı önleme, izleme ve soruşturmakla görevli olan kurumların genişletilmesine yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
İçişleri Bakanlığı
4. Transit rejime tabi olan tütün mamulleri ile ilgili denetimlerin niteliğinin ve niceliğinin yükseltilmesi.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Gümrük Müsteşarlığı, TAPDK
5. Yasadışı ticaretin sağlık ve ekonomik boyutları açısından kamuoyunun bilinçlendirilmesi.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Gümrük Müsteşarlığı
6. Ruhsatlı bayiler dışında özellikle seyyar satıcılarda tütün mamulü satışının engellenmesi çalışmalarının başlatılması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
İçişleri Bakanlığı
7. Sigara paketlerindeki bazı maddelerin X-Ray cihazlarına duyarlı olmasından yararlanmak amacı ile gümrük kapılarında tır ve konteynır geçişlerinin denetimi için teknolojik donanımın tamamlanması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Gümrük Müsteşarlığı, TAPDK
8. Piyasaya arz edilecek tütün mamullerinin tanımlaması ve izlenebilirliğinin sağlanması amacıyla, üretim yeri ve zamanını belirleyecek kodlama veya benzeri işaretlerin konulmasının sağlanması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK
9. Yakalanan yasadışı mamullerin çevreye dost yöntemlerle imha edilmesinin sağlanması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Gümrük Müsteşarlığı, İçişleri Bakanlığı, TEKEL
10. Yasadışı ticaret yaptığı tespit edenlere yönelik cezaların artırılması yönünde yasal düzenlemelerin yapılması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
İçişleri Bakanlığı

B.2. Gençlerin Ulaşabilirliği

B.2.1. Tanımlar ve Mevcut Durum

Tütün şirketlerinin hedef grubu arasında gençler başı çekmektedir. Gençlerin tütün ve tütün mamullerine ulaşabilirliğinde, bu mamullerin satışına yaş kısıtlaması getirilmesi tek başına yeterli bir kontrol önlemi olmamaktadır. Beraberinde satış yerlerinin ruhsatlandırılmasının sıkı kurallara bağlanması ve bunun dışındaki tüm satış ve dağıtımların (sigara satış makineleri, self servis satış, postayla sipariş ve elektronik satışlar ve yasadışı ticaret) önlenmesi gerekir. İlköğretim 7 ve 8. sınıflar ile lise 1. sınıflarda yapılan Küresel Gençlik Tütün Araştırması (GYTS) sonuçlarına göre; Öğrencilerin % 29.3'ü sigara içmeyi denemişlerdir (kızlarda % 21.5, erkeklerde % 34.9), Halen sigara içenlerin % 50.4'ü (kızlarda % 42.9, erkeklerde % 53.5) bakkaldan veya marketten sigara almaktadır, % 86.7'si sigara alırken yaşlarından dolayı sigara satın alma konusunda bir güçlükle karşılaşmadıklarını belirtmiştir. Gençlerin % 20.1'i bir tütün firması temsilcisi tarafından kendisine bedava sigara verildiğini belirtmiştir. Ülkemizde gençler arasında sigara içmek sosyal olarak kabul edilebilir bir olgudur ve yaygınlığı yüksektir (% 21 ile % 48 arasında değişmektedir). Üniversite öğrenimi yıllarında ilerledikçe içme oranları artmaktadır. Gençlerin sigara alışkanlığını edinmelerinde aile (özellikle anne), öğretmenler, arkadaşlar, sporcular, sanatçılar... vb kişiler model oluşturmaktadır. Halen bu gruplarda sigara içme oranları toplumun diğer kesimleri kadar hatta daha yüksektir. Örneğin öğretmenler arasında sigara kullanım oranı % 50 dolayındadır. Örgün öğrenime devam etmeyen gençlerin durumu ile ilgili araştırmalar yeterli değildir. Ancak, bu grupta içme sıklığının daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Okul çevresindeki marketlerde ve seyyar satıcılar tarafından gençlere tek tek veya paketle sigara satılmaktadır. Yasak olmasına rağmen gençlerin bu ürünlere ulaşmada sorunla karşılaşmadığı görülmektedir. Özellikle gençlere yönelik olmak üzere nargile içimine olanak sağlayan mekânlar artmakta, değişik aromalı ürünlerle nargile içimi

özendirilmektedir. Yasal engel olmasına rağmen okul, hastane, spor tesisi, internet kafe ve benzeri yerlerde sigara satışı yapılmaktadır.

B.2.2. Amaç:

Onsekiz yaş altındaki bireylerin tütün ve tütün mamullerine satış ve dağıtım yolu ile ulaşmasının engellenmesi.

B.2.3. Hedefler

2010 yılına kadar 15 yaş altı gençler arasında sigara içme oranını 0'a, 15 –18 yaş arası gençlerde ise mevcut durumun en az yarısına indirmek.

Stratejiler :

1. 18 yaş altındakilere tütün ve tütün mamullerinin satış ve dağıtımını yasaklayan mevcut yasal düzenlemeye uyumun denetlenmesi ve uymayanlara caydırıcı nitelikte cezai müeyyideler uygulanması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

İçişleri Bakanlığı, TAPDK

2. Tütün ve tütün mamullerinin sadece bu işe münhasır satış noktalarında satılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

TAPDK

3. Tütün ve tütün mamulleri satıcılarının ürünü alacak gençlerden, 18 yaş üstünde olduklarını belgelemelerini istemesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

İçişleri Bakanlığı, TAPDK

4. Toplumda, 18 yaş altındakilere tütün satışının yasak olduğu bilincinin oluşturulması (satış noktalarında uyarı levhalarının açık ve belirgin olarak asılmasının zorunlu kılınması).

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı

5. Tütün mamullerinin sigara satış makineleri, self servis satış, postayla sipariş ve elektronik satışlarının, market rafları ve kasaları gibi doğrudan ulaşılabilir yerlerde satılmasının yasaklanması için mevzuattaki eksikliklerin giderilmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

TAPDK

6. Tütün mamullerinin logo, renk ve şekillerinin, şeker, çerez, oyuncak, tişört, çanta vb. nesnelere bulunmasının, bunların dağıtımını ve satışını yasaklayan mevzuata uyulup uyulmadığının denetlenmesi.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

7. Gençlerin bir arada buldukları kafe, internet kafe, kantin vb. yerlerde tütün ve tütün mamullerinin (sigara, nargile, vb) satılmasının ve içilmesinin yasaklanması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

İçişleri Bakanlığı

8. Yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, kurum ve kuruluşlarca çocuk ve gençlerin spor yapacakları, kültürel etkinliklerde bulunabilecekleri sigara dumanına maruz kalmayacakları kulüpler oluşturulması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü

B.3. Tütün Üretimi ve alternatif politikalar

B.3.1. Mevcut Durum

Türkiye, Oriental tip (Şark tipi) tütün üretiminde dünyanın en önde gelen üreticisidir. Türkiye tütün üretimi 2004 ürün yılı itibarı ile 133.871.000 kg.dır. 2005 yılı ürünü sözleşme bildirimlerine göre 147.611.784 kg. olarak tahmin edilmektedir. Üretim Ege, Karadeniz, Marmara, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere beş bölgede gerçekleştirilmektedir. Türkiye, 2005 yılında 67.120.066 kg tütünü 272.475.365 \$ bedelle ithal ederken, 476.377.227 \$ karşılığında 134.533.516 kg. tütün ihraç etmiştir. 2005 yılı sonunda Türkiye'de toplam stok tütün miktarı ise 406.423.276 kg. dir. 2000 yılında 583.474 olan ekici sayısı, 2004 yılında 278.907'ye, 2005 yılı bildirimlerine göre de 255.753'e düşmüştür. 2000 ürün yılında

208.002.000 kg. olan üretim miktarı da 2002 ürün yılından itibaren destekleme alımlarının kaldırılmasıyla ciddi miktarlarda düşmüştür. İhraç kabiliyeti az ve kalite olarak yetersiz olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri tütün üretiminin azaltılması için 2001 yılından itibaren, Alternatif Ürün Projeleri yürürlüğe konmuş bulunmaktadır. Bu proje kapsamında öngörülen tedbirler Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri tütüncüleri için uygulanmakta olup, ÇKS ile de kayıt altına alınma çalışmaları yapılmaktadır. Dünya Bankası tarafından öngörülen ödemeler ile devam etmekte olan alternatif ürün projesi de 2007 yılına kadar devam edecektir. Tütün üretiminden vazgeçen veya vazgeçirilen tütün üreticilerinin ve üretim daralması sonucunda işsiz kalan tütün işçilerinin sosyal ve ekonomik mağduriyetleri sürmektedir.

B.3.2. Amaç

Tütün üretiminin kontrolü, izlenmesi, tütüne alternatif tarım ürünleri ve ekonomik faaliyetlerin belirlenmesi, tütün üreticiliğinden alternatif ürünlere geçen üreticilere ekonomik varlıklarını sürdürebilecekleri desteklerin sağlanması.

B.3.3. Hedefler

2010 yılına kadar, tütün üretiminden vazgeçen veya vazgeçirilen üreticiler ile sektörden uzaklaşmak durumunda kalan tütün işçilerinin alternatif ürünlere ve ekonomik faaliyetlere geçişleri tamamlamak, sürdürülebilir alternatif geçim yollarının geliştirilmesini sağlamak

B.3.4. Stratejiler

1. Tütün üretiminin izlenmesi, kaydedilmesi işlemlerinin Avrupa Birliği Tütün Ortak Piyasa Düzeni normlarına uygun hale getirilmesi.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
TAPDK, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
2. 4733 sayılı Kanunla getirilen sözleşmeli üretim sisteminde görülen aksaklıkların giderilmesinin yanı sıra sistemin işleyişinde üretici örgütlerinin işlerliğinin artırılması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, TAPDK
3. Tütün Kontrol Çevre Sözleşmesinin 26. maddesinde belirtilen kaynakların ulusal planlar, programlar ve öncelikler çerçevesinde ülke tütün sektörünün istifadesi yönünde harekete geçirilmesi, tütün mamulleri ile mücadele için mali imkânlarla göre kaynak sağlanması yönünde gerekli düzenlemelerin yapılması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Sağlık Bakanlığı, TAPDK
4. Tütün üretiminin kısıtlanması sonucu tütün üreticilerinin alternatif alanlara kaydırılması ve rehabilitasyonu için gereken sosyal politikaların yapılandırılması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
5. Kazanç yönünden tütüne alternatif ürünlerin teşviki ve teşvik edilecek ürünlerin pazarlanması için gerekli organizasyonların yapılması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, TAPDK
6. Yetiştirilen alternatif ürünlerin yerinde değerlendirilmesi amacıyla işleme, kurutma, depolama ve benzeri tesislerin kurulması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
7. Üreticinin eğitimi ve bilgilendirilmesi amacıyla demonstrasyon çalışmalarının yapılması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

C. Tütün kullanımı ve Ulusal tütün kontrol programının izlenmesi, değerlendirmesi ve raporlanması

C.1. Tanımlar ve Mevcut Durum:

Ulusal tütün kontrol politikalarının, tütünle ilgili durumun ve diğer düzenleyici mekanizmalarının düzenli olarak izlenmesi halinde başarıya ulaştığı bilimsel olarak gözlemlenmiştir. Dünya Sağlık Örgütü modellemesinden hareketle yapılan bir hesaba göre, Türkiye’de halen yılda, sigaranın yol açtığı sağlık, işgücü ve benzeri nedenlerle yaklaşık 2,72 milyar dolar ekonomik kayıp olmakta ve 100 bin kişi zamansız ölmektedir. Bu rakama sigaraya harcanan yaklaşık yıllık 15 milyar Dolarlık miktar dahil değildir. Türkiye’de halen tütün kontrolü ile ilgili çalışmalar dar kapsamlı, kurum ve kuruluşların çabaları ile yürütülmektedir. Yazılı, kararlaştırılmış ve kapsamlı ulusal tütün kontrol programı yoktur. Türkiye’de tütün mamullerinin kullanımını, bunun sonuçlarını izleyen, değerlendiren kapsamlı ve sürekli herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

C.2. Amaç

Ulusal tütün kontrol programının süreç ve çıktılarının izlenmesi, değerlendirmesi ve raporlanması için model oluşturulması.

C.3. Hedefler

1. 2007 yılı sonuna kadar Ulusal Tütün Kontrol Programının izlenmesi, değerlendirmesi ve raporlanması için ulusal bir veri sistemi kurmak,
2. 2010 yılında Ulusal tütün kontrol politikalarının etkililiğinin değerlendirilmesi ve raporlanması

C.4. Stratejiler:

1. Çalışma Grubu tarafından Ulusal Tütün Kontrol Programı süreç ve çıktılarını gösterir göstergelerin belirlenmesi.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Sağlık Bakanlığı
2. Belirlenen verilerin rutin olarak toplanması için veri toplama/araştırma protokolleri oluşturulması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Sağlık Bakanlığı
3. Verilerin toplanması ve değerlendirilmesinden sorumlu bir yapı oluşturulması.
İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)
Sağlık Bakanlığı
4. Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesinin 21. maddesi uyarınca T.B.M.M’i Onay’ını müteakip sözleşmenin uygulanması için yasal, icrai, idari ve diğer önlemler ile ilgili bilgiler; gerekirse Sözleşmenin uygulanmasında karşılaşılan zorluk ve engeller ve bu engelleri aşmak için alınan önlemlerle ilgili bilgiler, tütün kontrol faaliyetleri için verilen veya alınan mali ve teknik desteğe ilişkin bilgiler ve Sözleşmenin 6.3 (tütüne talebin azaltılması için fiyat ve vergi önlemleri), 13.2 (tütün reklamı, promosyonu ve sponsorluğu), 13.3-13.4d-15.5 (tütün ürünlerinin yasa dışı ticareti) ve 19.2 (sorumluluklara ilişkin konular) maddelerinde belirtilen bilgilere yönelik olarak yıllık Ülke Raporu’nun hazırlanması ve raporda;
  - a. Türkiye’de tütün kullanım sıklığı (prevalans, insidans) ve ilgili sağlık, ekonomik, sosyal, toplumsal vb. yükler ile ilgili mevcut verilerin bir araya getirilmesi;
  - b. Tütün kullanım hızları (tüketim sayıları; kullanım prevalans ve insidans hızları; içenlerin sigara kullanımı ile ilişkili özellikleri),
  - c. Toplumun genelinde ve/veya risk gruplarında tütün kullanımı ile ilgili bilgi, tutum ve görüşler,
  - d. Tütün kontrolü politikaları ile ilgili ölçütlerin; yasal düzenlemeler, vergilendirmeler ve ekonomik ölçütler, sigara ile ilgili eğitim aktiviteleri, sigara bırakma ile ilgili aktiviteler,
  - e. Tütüne bağlı ortaya çıkan ekonomik kayıplar,
  - f. Tütün kullanımına bağlı hastalık (akciğer kanseri, KOAH, iskemik kalp hastalığı, hipertansiyon vb. prevalans, ve insidans hızları), ölüm hızları, DALY ve QALY değerleri,
5. Gerek görülmesi halinde programın etkinliği ve maliyet etkililiğinin araştırılması.
6. Yıllık olarak Ulusal Tütün Kontrol Programında aksayan yönleri, olası nedenleri ve çözüm önerilerinin değerlendirilmesi ve raporlandırılması.

İlgili Kurum ve Kuruluş(lar)

Sağlık Bakanlığı, TAPDK